

Gója Henrietta

Klímatéma Szegeden – 18 év tükrében

BEVEZETŐ

„Then, we humans could only react to nature’s moves. Now we making the moves; we are causing global changes.”

/Kutzbach E. John/

Klíímaváltozás. Egyszerű szó, mégis bonyolult, tartalmas háttérrel rendelkezik. Mit is jelent pontosan? Mit szeretnénk tudatni ezzel a szóval? Hogyan tudunk tenni ellene? Tudunk-e egyáltalán tenni ellene vagy már visszafordíthatatlan? Túl kevesek vagyunk a változtatáshoz vagy sok kicsi sokra megy?

Témaválasztásomat a kérdéskör aktualitása és a kíváncsiság indokolta, hogy betekintést nyerhetek egy számomra eddig kevésbé ismert, eltérő életfelfogásba. Vajdaságban a „klímaváltozás” kifejezésnek nincs tartalmas háttere és nem is lehet mindennapi beszédtémaként emlegetni. Felkeltette az érdeklődésem, hogy egy vidéki egyetemi városban, ahol a lakosság jellemzően magasan iskolázott, hogyan vélekednek egy ilyen aktuális, világméreteket öltött problémáról (Szakálné – Kazemi-Sánta – Lengyel, 2018). Mindemellert harmadévesként az elmúlt két évben lehetőségem volt kérdezőbiztosként részt venni a 2000 óta végzett Szeged Studies kutatásban is, ahol a tavalyi év (Szeged 2020) fő témája a klímaváltozás volt.

Kutatási kérdésem az, hogy a klímaváltozással és következményeivel mennyire van tisztában a szegedi lakosság, valamint hajlandóak-e lépéseket tenni a környezettudatos életmód érdekében? Ha igen, akkor ezek mekkora és miben megnyilvánuló áldozatok lennének? A vizsgálat longitudinális, az elmúlt 18 év meghatározott éveiből származó adatokat hasonlítom össze egymással és az országos adatokkal egyaránt.

Három hipotézist fogalmaztam meg a kutatási témám kapcsán. Véleményem szerint az egyén élethelyzetét meghatározó szociológiai tényező változók (kor, iskolai végzettség, anyagi helyzet), alapvetően határozzák meg az éghajlatváltozással kapcsolatos attitűdöket is. Feltételezhető ugyanis, hogy az alacsonyabb társadalmi rétegek tagjai mindennapi problémáik megoldására és esetleges megélhetési nehézségeikre fordít-

ják idejüket és energiájukat, ennek következtében nem foglalkoztatják őket a globális problémák. Tovább feltételezhetően nem engedhetik meg maguknak azt sem, hogy megfizessenek olyan termékeket, amelyek a környezetvédelem jegyében készülnek. Éppen ezért gondolom, hogy a szegedi lakosság, a diplomások magas arányával összhangban, nagyobb elkötelezettséget mutat a környezetvédelem, a környezettudatos magatartás iránt az országos adatokhoz képest.

Feltételezem, hogy a vizsgált időszakban (2002-2020) növekedett a klímafélelem a szegedi lakosság körében. Az egyre gyakrabban bekövetkező természeti katasztrófákat egyre nagyobb aggodalom kíséri a világ minden táján. A felgyorsult klímaváltozás tehát kihatással van a mindennapi életre és a környezettudatosságra a szegediek körében is.

Harmadik hipotézisemként a politikusok felfokozott szereplésének kontraproduktív hatását fogalmaztam meg. Ugyanis korántsem biztos, hogy azzal, ha a „csapból is ez folyik” tudatosítjuk a problémát. Feltételezem, hogy a téma túlhangsúlyozottsága, a politikusok túlzott szerepvállalása negatív hatással van a globális klímaváltozás megítélésére. A médiában megjelentek a klímataxadók csoportjai is, akik a klímaváltozás létezését kérdőjelezik meg, holott a klímatudósok és a laposföld-hívők is tényként fogadják ezt el.¹⁶

Kutatásom során a felsorakoztatott szempontokat szem előtt tartva mélyedtem el a témához kapcsolódó külföldi és hazai szakirodalmakban.

A KLÍMAVÁLTOZÁS

Történeti keret

Az éghajlat az idők kezdete óta lassan ugyan, de változik, munkám során azonban mégsem erről a lomha, azonban sokszor mégis radikálisnak mondható változáson lesz a hangsúly, amely fajokat tüntetett el csaknem nyom nélkül a Föld felszínéről (Kutzbach, 1989). Egy nem is olyan távoli gyors ütemű éghajlatváltozásnak szeretnék körvonalat adni. „...*Hiszen a klímaváltozásra a Föld válasza az utolsó 150 év alatt jóval gyorsabbak, mint az előző történelmi periódusokban...*” (idézi Öllös – Oláh – Palkó, 2011: 4).

¹⁶ Forrás: <https://qubit.hu/2019/08/15/joval-nagyobb-teret-kapnak-a-klimatagadok-a-mediaban-mint-a-valodi-tudosok> (Letöltve: 2020.09.15.)

Az ipari forradalom óta eltelt idő klímájának változására számos okot tudunk felsorakoztatni, ilyenek a Föld intenzív tektonikai aktivitásai vagy a Föld elliptikus pályája a Nap körül, illetve számos más külső és belső tényező (Kutzbach, 1989). A Föld azonban a sajátos módján folyamatosan alkalmazkodott a kialakult helyzethez az elmúlt pár milliárd évben (pl. jégkorszakok).¹⁷

A gázok megemelkedett sűrűsége a légkörben elősegíti az üvegházhatást, azzal hogy zavartalan átjutást biztosítanak a Nap sugarainak és később a Föld felszínéről visszaverődő nagyobb hullámhosszú energiák egy részét elnyelik, majd visszasugározzák a felszín felé. Az említett gázok nagyobb koncentrátságu jelenléte a légkörben főleg az emberi tevékenységnek tudható be (Mika, 2002). Mi emberek ugyanis sokszorosan gyorsabb ütemű szén-dioxid-kibocsátásnak vagyunk okozói, mint az elmúlt korok bármely természetes folyamatai (Malm, 2012).

A legnagyobb kibocsátók élvonalában az energiaipar áll (főleg a szén- és gázerőművek), ugyanakkor az állattartás, a közlekedés, az ipar és a nagyipari mezőgazdaság tevékenysége sem hagyható figyelmen kívül. Mindemellett számos emberi tevékenység, mint például az erdők pusztítása tehető felelőssé a drámai mértékű globális hőmérsékletemelkedésért¹⁸. Azok az üvegházgázok, amelyek manapság bekerülnek a légkörbe, majd csak később fogják kifejteni a hatásukat. Éppen ezért állíthatjuk, hogy a jövőben a Föld hőmérséklete meghaladhatja az előző történelmi periódusok hőmérsékletének bármelyikét (Mika, 2002).

Nincs B tervünk

Hogy hol tartunk most? Eddig egy fokkal emelkedett a hőmérséklet, az iparosodás előtti szinthez képest, emellett évtizedenként átlagosan 0,2 fokkal növekszik ez a szám.¹⁹ Ez a növekedés azonban gyorsabbá válhat, amennyiben nem teszünk ellene semmit. Éppen ezért már most jelentő-

¹⁷ Forrás: https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0012_eghajlatvaltozas/ch01.html (Letöltve: 2020.08.21.)

¹⁸ Forrás <https://www.greenpeace.org/hungary/blog/4580/klimavalsag-vagy-klimakatasztrofa/> (Letöltve 2020.08.20)

¹⁹ Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/en/eu-climate-change/> (Letöltve: 2020.12.15.)

sen csökkentenünk kellene az üvegházgázok kibocsátását, amennyiben még sokáig szeretnénk létezni a Földön, hiszen nincs B tervünk. A legutóbbi (Párizsi) egyezményben foglaltak szerint – 195 ország beleegyezésével – már a két fokos növekedést próbálják megakadályozni, ezzel pedig enyhíteni a globális felmelegedést világszerte.²⁰ Az eddigi adatok alapján tehát célszerű lenne „elővigyázatossági elv” (Godej, 2004: 34) alapján működnünk, vagyis nemcsak a katasztrófa bekövetkeztével cselekedni, hanem előre gondolkodni. Az emberiség ugyanis csak követni tudja a változásokat és reagálni rájuk, hatalmas anyagi erőforrások befektetésével, holott könnyebb és gazdaságosabb lenne megelőzni a problémát. Itt meg kell említeni, a jelenleg is tomboló COVID-19 viláגיárványt, hiszen ebből következtethetünk a világ felgyorsult ritmusára, a zoonózis²¹ betegségek gyors elterjedésének veszélyére, a turizmus felélénkülésére, urbanizációra és számos egyéb globális történésre, amely elősegítette, hogy különböző közegekben élők kontaktusba kerüljenek egymással (Földvári-Szathmáry, 2020: 55-73). Az említett folyamatok hozzásegítettek egy világméretű rendszer kialakulásához is, ahol szinte mindenki mindenkivel kapcsolatban áll. Ennek hatására azonban rádöbbszünk arra, hogy ezek a globális folyamatok milyen mértékben befolyásolhatják mindennapi életünket.

Mindemellett a fenntartható fejlődés fogalmát a reziliencia fogalma vette át a köztudatban, amely rugalmasságot jelent, esetünkben azonban a külső hatásokhoz való sikeres alkalmazkodásról szól. Ezzel sikerült elvonni a figyelmet a tényleges problémáról, hogy ki mit tesz a bolygó elpusztítása és a társadalom megtévesztése érdekében. A közfigyelem immáron arra irányul, hogy ki mit tesz, vagy nem tesz annak érdekében, hogy társadalom alkalmazkodni tudjon a drámai változások elkerülhetetlen következményeihez. Köztudott, hogy a felerősödő változás folyamata rövidtávon megállíthatatlan, még abban az esetben is, ha a világon mindenki úgy döntene, hogy mától minden erőfeszítésünkkel az üvegházgázok kibocsátásának mérséklésére törekszünk. Ennek azonban semmi jele.

²⁰ Forrás: <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2017/04/seven-things-to-know-about-climate-change/> (Letöltve: 2020.08.20.)

²¹ Zoonózisnak olyan fertőző betegségeket nevezünk, amelyek állatról emberre képesek átterjedni (illetve emberről állatra: ez utóbbit fordított zoonózisnak is nevezik). Forrás: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Zoon%C3%B3zis> (Letöltve: 2020.09.03.)

COVID-19

Szót kell ejtenünk a COVID-19 vírusról, többek között azért is, mert ő az okozója annak is, hogy ebben az évben a Szeged Studies kutatást félbe kellett hagyni.

A témával kapcsolatban rengeteg irodalom jelent meg a járvány kitörése óta, én azonban mégis Ulrich Beck kijelentését venném alapul. „Ha az emberek a „szabadság vagy biztonság” alternatívája előtt állnak, többségük valószínűleg a biztonságot részesíti előnyben, még akkor is, ha ez a szabadság korlátozását vagy elnyomását jelenti” (Beck, 2008: 82). Megfogalmazott egy olyan állítást, amely segítségével véleményem szerint párhuzamot lehet vonni a járvány kezdetén jelen lévő állapotokkal, pontosabban a karanténhelyzettel. Rávilágított arra, hogy az emberi viselkedés ilyen szempontból kiszámítható. Gondolok ezalatt arra, hogy felsőbb utasításra, saját biztonságunk érdekében bizonyos mértékben megfosztottuk önmagunkat a szabadságunktól. Tehát biztonságunkat a szabadságunk elé helyeztük, betartva a korlátozásokat, követtük és azóta is követjük a megalkotott szabályokat. Ezt természetesen nehezen viseltük, ki-ki a maga módján „csendben szenvedett”, aminek eredményeként idén számos karantén- előtagú és egyéb, a koronavírus alatt alkotott új szóval, kifejezéssel bővült a szótár. Veszelszki Ágnes, az új médiát is kutató nyelvész négyszáz ilyen szót, illetve kifejezést gyűjtött össze, ami ennek a korszaknak „köszönhetően” jöhetett létre.²² Véleményem szerint a 2020-as év meghatározó elemei a vírushelyzet révén konstruált kifejezések.²³

Meg kell említeni a megmutatkozó generációs különbségeket is, hiszen Nemes Orsolya és Székely Levente²⁴ generációkutatók állítják, hogy a vírus minden korosztályra máshogyan hatott. Az idősebbek vannak közvetlen veszélyben a járvány miatt, azonban rövidtávon illetve középtávon a fiatalabbak szenvednek. Fontos, hogy a Z generációra nézve a járvány

²² Forrás: <https://magyarnemzet.hu/belfold/karantenzotar-ime-400-szo-ami-osszegzi-az-elmult-honapjainkat-8389851/> (Letöltve: 2020.09.29.)

²³ Forrás: https://global.oup.com/news-items/current/woty_2020?cc=hu&selected=hu (Letöltve: 2021.01.05.)

²⁴ Forrás: https://magyarnemzet.hu/belfold/karantinik-es-veszelyeztetett-veteranok-8193383/?fbclid=IwAR36vWQPiyDUrmOkEAWLprbv0ts7A_ThHaJnMgxw7B3ldHqLPuw_9u4kXuW (Letöltve: 2020.09.29.)

maradandó nyomot hagyhat, amennyiben hosszan kell együtt élni vele. Velük kapcsolatban jelen van egy nemzedéki meg nem értés, valamint a klímaváltozás miatti ellentétbe hozzászól a vírus okozta egymásnak feszülés. Ha ezek a hatások összeérnek, összeadódnak, akkor létrejöhet egy nagyobb feszültség, egy markáns változás, amely segíthet a Z generáció karakterének kialakításában. Személyes tapasztalataim, hogy a markáns változások immáron csaknem egy éve tartanak. Ezek a változások alatt értem a kialakult „maszkviselés kultúráját” és a vonatkozó illemszabályokat, amik ún. implantátumok az agyban, hiszen ezek alapján új viselkedési normák alakulnak ki.

A KLÍMAVÁLTOZÁS TÁRSADALMI HATÁSAI

A globális klímaváltozás társadalmi összefüggései jelenleg kevésbé feltártak. Az éghajlatváltozás nagyon sok mindenre hatással lehet, felborulhat az emberek kialakult életrendje, veszélybe kerülhetnek a megélhetést biztosító gazdasági és a társadalmi tevékenységek is. Emellett felerősödhetnek a társadalmi egyenlőtlenségek, valamint a társadalmi kirekesztés folyamatai, növekedhetnek a társadalmi konfliktusok és a deviancia, működési zavarok léphetnek fel a társadalmi intézményekben (Szirmai, 2005).

A klímaváltozás a társadalom életfeltételeinek egyre gyorsuló megváltozásával létrehoz egyfajta alkalmazkodási kényszert az élet számos területén. Ez a kényszer a klímaváltozás hatásainak csökkentésére irányuló törekvéseket foglalja magába. Ennek érdekében az intézményesült gyakorlatok átalakítását szükséges véghez vinni, valamint az emberi tevékenység intenzitását kell visszafogni. Az alkalmazkodási kényszer másik oka a klímaváltozás emberi életre és társadalmi intézményekre gyakorolt hatásának kezelésére vonatkozik (Formádi, 2013). Az egyén adott számú alternatívából választ és azokat a stratégiákat részesíti előnyben, amelyek segítségével haszonra tehet szert, kerüli a kis- illetve negatív haszonnal (azaz veszteséggel) járó cselekvéseket. Ennek érdekében meg kell határozni azokat a kritériumokat, amelyek alapján értékelhetők az egyén cselekedetei. Ezen kritériumok szerint az egyén racionálisan cselekszik, ha a számára rendelkezésre álló információk maximális hasznosításával, a legmegfelelőbb eszközök alkalmazásával a legkívánatosabb célt vagy célegyüttest képes elérni. Amikor saját értékrendszerünk megismerése

érdekében cselekszünk, az általunk értékesnek vélt dolgokat csak akkor látjuk értékesnek miután már cselekedtünk, noha az RDE szerint csak akkor cselekedhetnénk, ha már rendelkezünk a megfelelő értékekkel. (Róna-Tas, 1991). Tehát ez az alkalmazkodási kényszer által kiváltott cselekedetek, ami az éghajlatváltozás csökkentését mozdítaná elő, kellene, hogy beépüljön az egyének értékrendszerébe, értékválasztásaiba, és nem kényszerként, hanem lehetőségként tudatosítani az emberekben. Mind ezt a jövőnkért, a fenntartható fejlődés érdekében.

Természetesen az RDE nem épülhet arra a feltevésre, hogy minden cselekvés racionális, hiszen ebben az esetben nincs lehetőség az elmélet falszifikációjára és hasznavethetetlen az empirikus kutatás számára. A racionalitásra történő hivatkozás azonban saját megértésünk folyamatára utal, nem pedig a társadalmi folyamatra. „Ez esetben, ami racionális az nem a társadalmi cselekvés, hanem a miáltalunk hozzáfűzött magyarázat” (Róna-Tas, 1991: 43). Éppen ezért szükséges az alkalmazkodási kényszer kiváltotta cselekvéseket beépíteni az értékválasztások közé oly módon, hogy racionálisnak tűnjenek és mindenki számára alapvető legyen a környezettudatos viselkedés.

Véleményem szerint a globális klímaváltozás főleg a politikai működési rendet veszélyezteti, azonban a politika szorosan összefügg más társadalmi és gazdasági intézményekkel. Ezek az intézmények a döntéshozók által meghozott szabályok alapján cselekszenek. Ezért gondolom, hogy először a politikai rendszereknek szükséges alkalmazkodni a kialakult klímahelyzethez, hiszen országos és nemzetközi szinten így összefoghatnak a klímaváltozás megfékezése érdekében. Beck „kockázatot kibocsátó” országoknak nevezi, azokat az országokat, akik előnyös helyzetben vannak, ezért kevésbé érdekli őket a veszélyek felismerése illetve megfelelő elhárítása. Fontosnak tartja a kockázat kulturális megítélését is, valamint azt, hogy az adott ország „kockázatteremtő vagy kockázatviselő”. Úgy gondolja, hogy a gazdag országok, azaz a fejlett országok („hegymenetben lévő országok”) kompromisszumkészségét kell fejleszteni, viszont éppen nem őket fogják sújtani a felmelegedés következményei. A befogadók pedig nem rendelkeznek elég befolyással a döntések meghozatalában a tárgyalások során (Beck, 2008: 47, 202). Ezzel összhangban van az az állítás miszerint: „a kormány nem valószínű, hogy cselekvésre szánja el magát, hacsak az emberek nem fejezik ki ez irányú igényeiket” (Flanery, 2006: 317). Ezt kikövetkeztethetjük abból, hogy a megkötött nemzetközi

egyezményekben megfogalmazott feltételek nem igazán látszanak teljesülni. A klímaváltozás elleni harcban tehát hátrányból indulunk, azonban ezt a hátrányt mi okoztuk magunknak. A klímaváltozás veszélye az évtizedek alatt beférkőzött a köztudatba, tenni ellene azonban költséges, feltehetőleg ezért vonakodik az emberiség a változások elleni küzdelemtől. De vajon mennyibe kerülne az, ha semmit nem teszünk és ismét – mint általában – csak reagálunk a következményekre, ha a természeti katasztrófák bekövetkezése után megpróbálunk újra talpra állni. Flanery biztos benne, hogy amennyiben minden ember együttes erővel megszünteti a légközi szénkibocsátást, stabilizálhatja és megvédheti a krioszférát²⁵ (Flanery, 2006). Az erre irányuló törekvések klímamozgalmakban figyelhetők meg leginkább, ezekben a mozgalmakban olyan fiatalok vesznek részt, akik nem értenek egyet azzal a pazarló életformával, amit folytatunk. Mégis, a szakemberek minden tudása ellenére senki sem tud feleletet adni arra a kérdésre: hogyan akarunk élni? Mit hajlandók az emberek elfogadni, és mit nem? Mivel az éghajlatváltozás nem kultúrafüggő ezért ez a téma sokkal inkább a kultúrák közötti globális beszélgetés tárgya kell, hogy legyen (Beck, 2008).

Fontos, hogy meg tudjuk különböztetni a jót és a rosszat, márpedig „a Föld-etika meghatározása szerint jó az, ami segít megőrizni az élő közösségek egységét, stabilitását és szépségét; rossz, ha nem így cselekszünk” (Idézi: Lányi 2013: 40). Az ember értelmes és morális lény, azonban, ha az erkölcs csupán az embertípusok viselkedését szabályzó alrendszerek része és nem képezi az ember lényegi részét, akkor nincs ami útját állja a rombolásnak (Lányi, 2013).

FIATALSÁG, BOLONDSÁG?!

Megfigyelhető az a jelenség, hogy mai fiatalok egy egyre inkább környezettudatosabbá váló világban, a Z generáció tagjai pedig már magától értetődően az online térben szocializálódnak, ami ebben a krízishelyzetben általánossá vált (Fekete-Nagy, 2020). Mi fiatalok minden vagyunk, ami az

²⁵ A krioszféra a Földön található nagy tömegű hó és jégtakaró: a jégmezők, a kontinenseken található hótakaró, a gleccserek, a tengeri jég és a kontinensek peremén kialakuló jégtakaró. A krioszféra a globális klímarendszer szerves része, fontos a nagy fényvisszaverő és alacsony hővezető képessége. Forrás:

<https://hu.wikipedia.org/wiki/Krioszf%C3%A9ra> (Letöltve: 2020.10.24.)

idősebb generációk már nem, az innováció, a fejlődés, a kreativitás, a jövő. Itt válik kérdésessé az elmélet, hiszen nem tudni lesz-e jövőnk, amiben kibontakozhatunk.

Ezért a hangsúly a fiatalokon van, az éghajlatváltozás elleni megmozdulásokban általában fiatal arcokat látunk. Meghatározó személyiség a Fridays For Future létrejöttét inspiráló Greta Thunberg, aki jelentős tömegeket mozgató meg az éghajlatváltozás megfékezése érdekében. A mozgalom 2018 augusztusába indult, az akkor 15 éves Greta tüntetni kezdett a svéd parlament előtt, először minden iskolánapon, később csak péntekenként, innen kapta a nevét a mozgalom is.²⁶ Annak ellenére, hogy Svédország klímatudatos államnak számít, Greta az egész világ figyelmét akarja felhívni, hiszen a klímaváltozás mindenkire vonatkozik. „Azt akarom, hogy pánikoljanak! Ezután pedig azt akarom, hogy cselekedjenek” mondatokkal szónokolt a davosi Világgazdasági Fórumon 32 órányi vonatút után.²⁷ Ilyen és hasonló kijelentésekkel bombázza a világot, annak érdekében, hogy végre elkezdjünk cselekedni és tenni valamit az éghajlatváltozás mérséklése érdekében. A mozgalom világszerte elhíresült és egyre többen csatlakoznak hozzá és az eszméhez, amit képvisel.

Megmutatkozik egy ellentét a fiatalok és az idősebbek között, erre a már szállóigévé vált „OK, boomer” kifejezés is utal. Úgy gondolják az idősebbeknek van egy nehezen változó, bejártott működésmódjuk, ezért nem igazán lehet rájuk számítani, ha a Föld megóvásáról van szó.²⁸ A fiatalok azonban egy globalizált világban szocializálódnak, ezért fontos, hogy alkalmazkodni tudjanak a folyamatosan változó körülményekhez. Hiszen nap, mint nap szembesülnek a század kihívásaival, mint amilyenek a migráció, a környezetvédelem és a klímaváltozás. Ezért az önálló véleményalkotás képessége érdekében nélkülözhetetlen számukra egyfajta folytonos tájékozódás ezekben a kérdésekben, az okból, hogy aktívan részt tudjanak venni a jövő alakításában (Fekete, 2020).

²⁶ Forrás: <https://fridaysforfuture.org/what-we-do/who-we-are/> (Letöltve: 2020.12.17.)

²⁷ Forrás:

https://index.hu/techtud/2019/02/04/greta_thunberg_sved_klimavaltozas_davos_azt_akarom_hogy_panikoljanak/ (Letöltve: 2020.12.17.)

²⁸ Forrás: https://magyarnemzet.hu/belfold/karantinik-es-veszelyeztetett-veteranok-8193383/?fbclid=IwAR36vWQPiYDUrmOkEAWLprbv0ts7A_ThHaJnMgxw7B3IdHqLPuw_9u4kXuW (Letöltve: 2020.09.29.)

Mindemellett a legnagyobb problémának az emberek tudatlansága és nemtörődömsége tekinthető. „Sok esetben az ember már kontrollálni akarja a klímaváltozás hatásait, azonban az ismeretek és a felkészültség hiányossagai miatt, továbbá az ellentétes gazdasági és politikai érdekek következtében, nem tud elég erőforrást koncentrálni erre a problémára.”²⁹ Ennek kiküszöbölése érdekében fontos lenne teljes körű tájékoztatást nyújtani az emberek számára, „láthatóvá tenni a klímaváltozás következményeit” (Beck, 2008: 112) illetve környezettudatosságra nevelni a fiatalokat otthon és az iskola keretein belül egyaránt.³⁰ Hiszen az individuumnak ismeretekre van szüksége és olyan képességek kifejlesztésére, amelyek megfelelőek a racionális döntés meghozatalához (Szántó Z. 1999. idézi Szabady, 2005: 58). A racionális döntés az eszközök megválasztására vonatkozik, amelyekkel a leghatékonyabban érhetjük el a kitűzött céljainkat. Ezek a megfogalmazott célok azonban általában eszközök a további cél eléréséhez, így célok hierarchiájáról beszélünk³¹. A végső cél eléréséhez az összes többi cél eszközként szolgál és ezeknek a racionalitásáról lehet beszélni (Szabady, 2005).

Az összes problémánk megoldásának kulcsa rendkívül egyszerű: *„kevesebben kellene lennünk és kevesebbet kellene fogyasztanunk!”* Ez azonban gyakorlatilag kivitelezhetetlen, hiszen az emberi jogok teljes megsértését, valamint a nyomor, éhezés határainak feszegetését vetíti elő (Vida, 2020: 48). Egyenlőre azonban kisebb-nagyobb küzdelmek sikeressége mellett viseljük annak a következményét, amibe sodortuk magunkat.

²⁹ Forrás: <http://publicatio.nyome.hu/254/1/01KulcsarLaszlo.pdf> (Letöltve: 2020.09.13.)

³⁰ Forrás: <http://www.marketing-miskolc.hu/data/programs/8/17/kornyezettudatossag.pdf> (Letöltve: 2020.09.03.)

³¹ Például ha az a célom, hogy szelektíven fogom gyűjteni a hulladékot, ez a környezet-szennyezés csökkentéséhez járul hozzá, ami pedig a végső célhoz az éghajlatváltozás csökkentéséhez

KUTATÁS

A kutatás módszertana

A klímaváltozással kapcsolatos kutatási kérdéseimre a Szeged Studies 2002³² és 2009³³, a szegedi 18 éven felüli népességre életkor és iskolai végzettség alapján reprezentatív kérdőíves vizsgálat, valamint a 2020-as³⁴ adatfelvétel adatai alapján szeretnék választ kapni.

Az elemzésem a kutatási kérdésekhez igazodva három részre tagolódik. Az első részben azt vizsgálom, hogy a szociológiai kemény változók, az iskolai végzettség, az életkor és az anyagi helyzet hogyan befolyásolja a klímaváltozással kapcsolatos attitűdöket. A második részben azt mutatom be, hogy a vizsgált időszakban (2002-2020) hogyan változott a klímával kapcsolatos aggodalom a szegedi lakosság körében. Végül a harmadik részben a politikusok szerepvállalásáról lesz szó, valamint arról, hogy kiktől várjuk a megoldást?

Klímafélelem

Az elemzés első részében a klímafélelemmel kapcsolatos attitűdök változását vizsgálom a kemény változókkal összefüggésben.³⁵ A szociológiai kemény változók ugyanis véleményem szerint alapvetően határozzák meg az egyén élethelyzetét, munkahelyi kilátásait, szabadidős elfoglaltságait, továbbá azt is, hogyan viszonyulnak a globális klímaváltozáshoz, valamint a környezettudatossághoz.

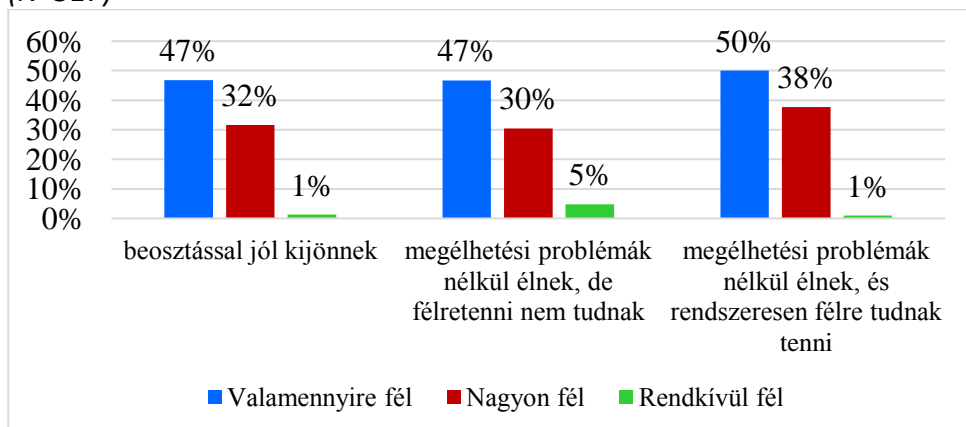
³² N=1.255

³³ N=2.577

³⁴ Ez utóbbi adatfelvétel sajnos nem reprezentatív, a kutatást félbe kellett szakítani a koronavírus járvány miatt, a már kérdezőbiztosok által lekérdezett adatokat online kérdőív segítségével egészítettük ki PAPI (Paper-Assisted Personal Interviewing) N=82, CAPI (Computer-Assisted Personal Interviewing) N=179, Online adatfelvétel N=256.

³⁵ A kemény változók, amelyek köré a hipotézisek vizsgálatát építem, az anyagi helyzet, 2020-ban az anyagi helyzet szubjektív megítélése, az életkor valamint az iskolai végzettség.

1. ábra: Klímafelelem és anyagi helyzet összefüggése, Szeged2020 (N=517)³⁶



A nagyon vagy rendkívül aggódók között felülreprezentáltak a jobb anyagi helyzetben lévők, vagyis azokat foglalkoztatják inkább a világméretű problémák, akik már megteremtették maguknak az anyagi biztonságot (Bogáromi – Hortay – Pillók, 2020). Az értékprioritásokat – Inglehart szerint – a szűkösség határozza meg. Az egyén elsősorban a létfenntartáshoz kapcsolódó szükségletek kielégítésére törekszik, és amikor ez megtörténik, magasabb rendű szükségletek kielégítése kerül előtérbe, vagyis a gazdasági fejlődéssel kialakult jólétről a hangsúly a posztmateriális értékekre irányul. Inglehart elmélete szerint a fiatalabbak, akik jobb materiális körülmények között nőttek fel inkább hajlamosabbak a posztmateriális értékek elsajátítására, mint az idősebbek. Ezek a különbségek Magyarországon is kimutathatók, ezenkívül a szegedi adatokban is megfigyelhetők.³⁷ A környezet, mint érték fontossága 2019-re döntő jelentőségűvé vált, növekedése a globális értékváltozásra utal (Kollár, 2020).

³⁶ „Ön mennyire tart a klímaváltozástól?” (1-Egyáltalán nem, 2-Nem nagyon, 3-Valamennyire, 4-Nagyon, 5-Rendkívül); „Összességében hogyan ítéli meg háztartása anyagi helyzetét?” (1-nélkülözések között élnek, 2-hónapról-hónapra anyagi gondjaik vannak, 3-éppen, hogy kijönnek a havi jövedelmükből 4-beosztással jól kijönnek, 5-megélhetési problémák nélkül élnek, de félretenni nem tudnak, 6-megélhetési problémák nélkül élnek és rendszeresen félre tudnak tenni)

³⁷ Forrás: <https://www.forsense.hu/valtozo-ertekek-magyarorszag/> (Letöltve: 2020.12.28.)

A környezetvédelem és a klímaváltozás kérdése körül tudományos konszenzus van, az egyes országok stabil gazdasági környezete lehetővé tette a posztmaterális értékek felemelkedését, ennek köszönhetően pedig az egyes társadalmak képesek hatékonyan reagálni a kihívásokra. A környezetvédelem tehát azokban az országokban fontosabb kérdés, ahol magasabb az anyagi jólét, ezzel összhangban pedig hangsúlyosabbak a posztmaterális értékek (Kollár, 2020: 141).

Hasonlóképpen az országos adatokhoz³⁸ a szegedi lakosság több mint fele aggódik nagyon vagy valamennyire a környezetet érintő kérdések miatt. Ez az aggodalom bizonyos társadalmi csoportokban jellemzőbb: a diplomások nagyobb arányban számoltak be arról, hogy aggódnak a környezetért, mint az alacsonyabb iskolázottságúak.

1. táblázat: Klímafélelem korcsoport és iskolai végzettség szerinti megoszlásban, Szeged 2020 (N=517)³⁹

„Ön mennyire tart a klímaváltozástól?”

korcsoport	valamennyire	nagyon	rendkívül	végzettség	valamennyire	nagyon	rendkívül
19-40 éves	57%	27%	3%	alapfokú	33%	27%	7%
41-60 éves	50%	29%	7%	középfokú	47%	31%	4%
61-80 éves	43%	38%	2%	felsőfokú	51%	32%	4%

³⁸ Az International Social Survey Programme (ISSP) 2020-as Környezet című moduljának, Tárki által 2019 októberében lekérdezett kiegészített adatai alapján. Az ISSP kérdőívének kiegészítése a Nemzeti Fenntartható Fejlődési Tanács (NFFT) által megrendelt kutatási kérdések alapján történt.

³⁹ „Ön mennyire tart a klímaváltozástól?” (1-Egyáltalán nem, 2-Nem nagyon, 3-Valamennyire, 4-Nagyon, 5-Rendkívül); „Mi az Ön legmagasabb befejezett iskolai végzettsége?” (1-nem járt iskolába, 2-kevesebb, 8 általános, 3-8 általános = „alapfokú végzettség”, 4-szakiskola, 5-szakmunkásképző, 6-szakközépiskolai érettségi, 7-gimnáziumi érettségi = „középfokú végzettség”, 8-főiskolai diploma vagy felsőfokú technikum, 9-egyetemi diploma = „felsőfokú végzettség”)

Az országos adatokat tekintve a fiatalok, a magukat a középosztályba sorolók tekintik legfontosabb kérdésnek a klímaváltozást. A szegedi adatok ezzel nagy hasonlóságot mutatnak: csak minden harmadik időskorú válaszadó aggódik nagyon a klímaváltozás miatt, a valamennyire illetve rendkívül aggódók között jelentősebb számban találunk fiatalokat és középkorúakat. Ők azok, akik elkötelezettebbnek mutatkoznak a témában, és az emberi tevékenység hatásait hangsúlyozzák a nemzeteken átívelő „mainstream” véleményekhez igazodva (Schneider-Medgyesi, 2020: 507). Szignifikáns összefüggés van a megkérdezettek anyagi helyzete és a klímafélelme között,⁴⁰ életkor és iskolai végzettség alapján azonban nem mutatható ki szignifikáns összefüggés 2020-ban.

A témában végzett kutatás (Index) alapján az is kiderült, hogy az emberek a következő nemzedékek életfeltételeit általában látják veszélyben, ezenkívül tartanak a gyakoribbá váló természeti katasztrófáktól is. Egyértelmű tehát, hogy a magyar lakosság kifejezetten tart a klímaváltozástól, ill. tízből hét válaszolónak az elmúlt években súlyosbodtak a félelmei.⁴¹

A fiatalok és középkorúak aggodalma nőtt inkább szubjektív önbevallásuk szerint, míg az idősek csaknem fele nem tapasztalta az aggodalma növekedését (*1. számú melléklet*). Ezek az adatok véleményem szerint igazolják az idősebbek viszonylagos érdektelenségét a szegediek körében, hiszen a globális felmelegedéssel együtt járó veszélyekre a jövőben kell majd megoldást találni, ahol ők már kevesebbet fognak élni, ezért ezt a fiatalok problémájának, harcának tekintik. Elenyésző azoknak a válaszadóknak a száma, akik szerint csökkent a klímaváltozás, (mindössze 3 %). 2020-ban szignifikáns összefüggés tapasztalható korcsoport szerinti bontásban a klímaaggodalommal összefüggésben.⁴²

Az, hogy mennyire tartanak az emberek a klímaváltozástól, hatással lehet a környezettudatosságra, vagyis arra, hogy mit hajlandók megtenni a környezet megóvása érdekében. Magyarországon a klímaváltozás tudata jelentősen megnövekedett az elmúlt évek során. Az országos adatok alapján klímatudatosságról még nem feltétlenül, de a „klímaaggódók”

⁴⁰ $p=0,028$

⁴¹ Forrás:

https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatossag_szorongas_klimavaltozas_index_es_kerdoiv_zavec_z_kozvelemeny-kutatas/ (Letöltve: 2020.09.14.)

⁴² $P=0,018$; Iskolai végzettség szerinti megoszlásnál nincs szignifikáns összefüggés

nagy táboráról beszélhetünk Magyarországon.⁴³ A szegedi lakosság nagy többsége a klímaváltozás általi fenyegetettség miatt nem érzi biztonságosnak a jövőjét (2. számú melléklet).

Megfigyelhető, azonban hogy az idősebbek 2009-ben kevésbé foglalkoznak a hosszú távú hatásokkal, jobban aggasztja őket a jelen helyzet. Feltételezhető, hogy a jelenben élnek és idős koruk lévén nem foglalkoztatja őket távoli bizonytalanabb jövő, ami a fiatalokra marad. Akiket azonban jobban aggaszt az időjárás változásainak hosszú távú veszélyei, hiszen ők lesznek, akik tovább viszik a küzdelmet a fenntartható fejlődésért.

Iskolai végzettség alapján is a hosszú távú veszélyek tűnnek leginkább relevánsnak a szegediek számára, eszerint a megfogalmazott predikciókat a jövőre nézve 2009-ben még távolinak látták. 2009-ben szignifikáns összefüggés tapasztalható korcsoport és iskolai végzettség alapján is.⁴⁴ 2020-ban ezek az arányok koncentráltabban vannak jelen azok között, akik úgy gondolják, már most is közvetlen veszélyt jelentenek a szokatlan időjárásváltozások (2. táblázat).

2. táblázat: Klímaváltozás veszélyeinek megítélése, Szeged 2020 (N=517)
 „Ön szerint az időjárás változásai veszélyeztetik-e a Föld népességét?”

Életkori tercilisek	egyáltalán nem fog veszélyt jelenteni	hosszú távon veszélyt fog jelenteni	a közeljövőben veszélyt fog jelenteni,	igen, már most is közvetlen veszélyt jelent,
alsó (19 - 40)	3%	27%	19%	51%
középső (41 - 60)	3%	26%	26%	45%
felső (61 - 80)	3%	29%	16%	52%
Iskolai vég- zettség	egyáltalán nem fog veszélyt jelenteni	hosszú távon veszélyt fog jelenteni vagy	a közeljövőben veszélyt fog jelenteni,	igen, már most is közvetlen veszélyt jelent,

⁴³ Forrás:

https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatossag_szorongas_klimavaltozas_index_es_kerdoiv_zavec_z_kozvelemeny-kutatas/ (Letöltve: 2020.09.14.)

⁴⁴ p=0,024; p=0,010; 2020-ban nem található szignifikáns összefüggés ezen változók mentén.

alapfokú iskolai vég- zettség	7%	7%	20%	66%
középfokú iskolai vég- zettség	4%	25%	23%	48%
felsőfokú iskolai vég- zettség	2%	31%	20%	47%

2020-ban a szegedi lakosság csaknem fele már most is közvetlenül veszélyesnek tartja az időjárás változásait. A jelenlegi közvetlen veszélyeknél és a hosszú távú veszélyeknél is kiemelkedik az idősebb korosztály aránya, iskolai végzettség esetében azonban 2009-hez viszonyítva teljesen különböző eredmények fedezhetők fel. A szegedi lakosság érettségit vagy diplomát szerzett részének csaknem felét jobban aggasztják a jelenben végbemenő változások, nem beszélve az alapfokú végzettségűek kiemelkedő arányáról. Erre véleményem szerint hatással volt a gyorsabb információáramlás, illetve a közösségi média használatának elterjedtsége is. Hiszen 2009-ben még távoli jövőnek tűnt a klímaváltozás, 2020-ra azonban feltételezhető, hogy ennek köszönhetően megfoghatóbbá és egyre fenyegetőbbé váltak a világot érintő problémák. Az idősebb korosztálynál és az alapfokú iskolai végzettségűeknél fel kell hívni a figyelmet az információval való ellátottságra, valamint a hírfogyasztási szokásokra, amelyek feltehetőleg nagyban befolyásolják a szemléletmódot és a véleményeket. Hiszen az idősebbek feltételezhetően inkább újságból vagy a tévéből tájékozódnak és kevésbé használják az internetet ilyen célokra. Emellett fontos megemlíteni, hogy az alacsonyán iskolázottak fogékonyabbak lehetnek az álhírekre és a különböző hírszenzációkra (Sipos, 2014). A kérdés már csak az, hogy hajlandók-e cselekedni a változás érdekében, és ha igen, akkor mit?

A klímaváltozással kapcsolatos attitűdök „keményen”

A megnövekedett klímafélelem kapcsolatba hozható a megváltozott időjárás, a szokatlan időjárási jelenségek észlelésével (ilyenek például a saját bőrünkön is észlelhető egyre enyhébb telek, a ritkaság számba menő fehér karácsony). A klímaváltozás tényéről szinte teljes társadalmi konszen-

zus van, a társadalom 97%-a nem kérdőjelezi meg azt a tényt, hogy a Föld klímája változik, a kiváltó okokról azonban megoszlanak a vélemények. A teljes magyar társadalmat – egyes csoportokat jobban, másokat kevésbé – foglalkoztatja a klímaváltozás és a környezet védelme (Schneider-Medgyesi, 2020). A témával kapcsolatban a szegedi lakosság véleményére kíváncsiak voltunk 2009-ben és 2020-ban is.

Szegeden már 2009-ben a lakosság döntő többsége észlelte a szokatlan időjárási eseményeket, különösen az alacsonyabban iskolázottak (3. számú melléklet). (fontos megjegyezni, hogy a válaszadók több mint fele (55%-a) középfokú iskolai végzettséggel rendelkezik). Szignifikáns összefüggés tapasztalható a megváltozott időjárás észlelése és az iskola végzettség között.⁴⁵ 2009-hez képest 2020-ra a szegedi lakosság körében tovább emelkedett a szokatlan időjárási folyamatok észlelése.⁴⁶ Ez be-tudható annak, hogy globális felmelegedéssel kapcsolatosan megfogalmazott előrejelzések az idő múlásával már nem tűnnek olyan távolinak. Az emberek egyre többen szereznek tudomást a klímaváltozásról és a következményeinek elkerülhetetlenségéről.

Tízből kilenc klímatudós egyetért azzal a ténnyel, hogy az emberek okozzák a globális felmelegedést.⁴⁷ Fontosnak találtam megvizsgálni, hogy a szegedi lakosság hogyan vélekedik erről a jelenségről, a klímaváltozás okáról. Az Index, a Demnet Alapítvány és a Závecz Research 2019-es közös kutatása azt mutatja, hogy a magyar lakosság csupán 5%-a gondolja úgy, hogy elsősorban természeti folyamatok állnak a jelenség háttérében, míg a válaszadók több mint fele (56%) egy óvatosabb álláspontra helyezkedett: a klímaváltozást egyformán természeti folyamatok és emberi tevékenység következményének tekinti.⁴⁸ A szegediek körében a Závecz kutatás eredményeivel összefüggésben kimutatható az óvatosabb álláspont népszerűsége.

⁴⁵ $p=0,043$

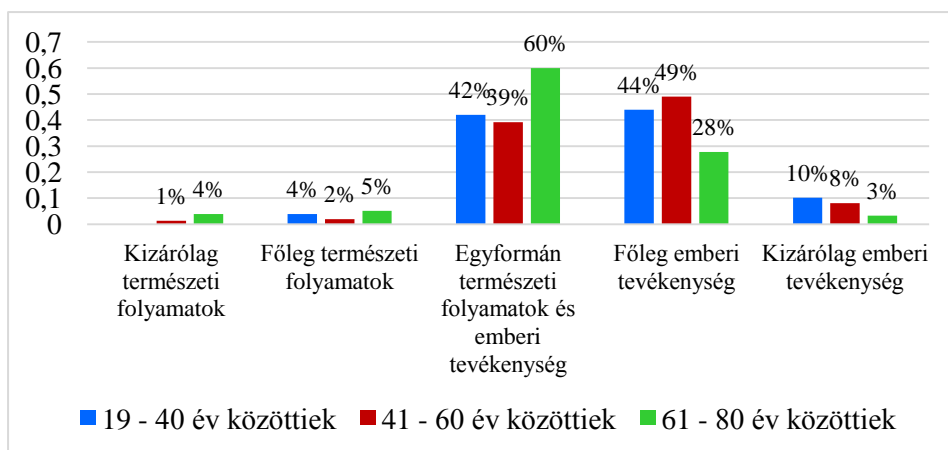
⁴⁶ Az összefüggés nem szignifikáns sem iskolai végzettség, sem korcsoport szerint.

⁴⁷ Forrás: <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2017/04/seven-things-to-know-about-climate-change/> (Letöltve: 2020.09.03.)

⁴⁸ Forrás:

https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatossag_szorongas_klimavaltozas_index_es_kerdoiv_zavec_kozvelemeny-kutatas/ (Letöltve: 2020.09.14.)

2. ábra: A klímaváltozás okának megítélése korcsoport szerinti megoszlásban, Szeged 2020 (N=517)⁴⁹



A legnagyobb arányban az időskorúak választották a kettős álláspontot, miszerint egyformán emberi tevékenység és természeti folyamat a klímaváltozás okozója. A fiatalok és a középkorúak csaknem fele a „főleg emberi tevékenység” mellett foglalt álláspontot. Minden tizedik fiatal kizárólag az embert, az ő tevékenységét, cselekedetét hibáztatja a kialakult helyzetért. Rendkívül alacsony azok aránya valamennyi korcsoportban, akik az embert, az emberi tevékenységet nem tartják számon a klímavész helyzet okozója között, csak kizárólag természeti folyamatként értékelik. A klímaváltozás oka és korcsoport alapján kimutatható szignifikáns összefüggés.⁵⁰

Az országos adatok alapján a klímaváltozással kapcsolatos aggodalom a diplomások körében jelent meg nagyobb arányban (71%) (Schneider-Medgyesi, 2020). A szegedi lakosság körében az alap- és középfokú végzettségűek felülreprezentáltak a kettős álláspontban (4. számú melléklet). A diplomások csaknem fele főként emberi tevékenység következményeként tekint a klímaváltozásra, akik a szubjektív anyagi helyzet megítélése szerint pedig a felső három kategóriába tartoznak. Mindösszesen 2 ember van a mintában, aki úgy gondolja, hogy nincs klímaváltozás. Te-

⁴⁹ „Ön szerint a klímaváltozást természeti folyamatok, emberi tevékenység vagy a kettő együtt okozza?” (1-Kizárólag természeti folyamatok, 2-Főleg természeti folyamatok, 3-Egyformán természeti folyamatok és emberi tevékenység, 4- Főleg emberi tevékenység, 5-Kizárólag emberi tevékenység, 6-Szerintem nincsen klímaváltozás)

⁵⁰ P<0,001

hát összességében a klímaváltozás tényéről szinte teljes konszenzus van Szegeden is. 2020-ban iskolai végzettség és a klímaváltozás okai között is kimutatható szignifikáns összefüggés.⁵¹

Jelen helyzetben törekednünk kell arra, hogy egymással együttműködve elérjük a kívánatos célt, ami nem más, mint a globális felmelegedés megfékezése és esetleges megállítása. Amennyiben a természeti kincsek pusztulásának láncreakciója beindul, akkor azt csak valamennyi nemzetközi fél globális kooperációja állíthatja meg.

A szakirodalom „a hiányzó hős csapdájaként” tarja számon azt a mechanizmust, ami a közösség tagjait megakadályozza abban, hogy külön-külön végrehajtsanak valamilyen minimális áldozattal járó cselekvést, amely a közösség számára nagy hasznot jelentene. A társadalmi csapdának ezen típusa a legveszélyesebb, hiszen az egyén felelőssége szinte megfoghatatlan. „Miért éppen én?” teszi fel a kérdést az egyén, jogosan, hiszen egy világméretű probléma bekövetkezését pusztán az egyéni jóakarattal nem képes megakadályozni (Hankiss, 1979: 48). Az információáramlás kiemelt szereppel bír ennél a csapdatípusnál, azonban gyakran épp az együttműködés objektív feltételei hiányoznak a kooperációhoz. Véleményem szerint ezért szükséges, hogy az emberiség számára „domináns stratégiává” váljon a környezettudatosság – olyan stratégiává, amely minden más döntéssel szemben dominál. Hiszen ez a stratégia a lehető legnagyobb hasznot biztosítja, amely ebben az esetben számunkra a létfenntartás igényében merül ki (Hankiss, 1979: 44).

Ennek fényében fontosnak tartottam megvizsgálni a klímaváltozás csökkentésére irányuló egyéni felelősség szubjektív megítélését. Az országos adatok alapján a magyar lakosság többsége érzi úgy, hogy személyesen is nagy a felelőssége a klímaváltozás mérséklésében.⁵² Schneider Mihály és Medgyesi Márton a TÁRKI 2019-ben végzett országos reprezentatív vizsgálat kiegészített adatai alapján azt állítja, hogy a magyar lakosság közel harminc év elteltével egyre inkább hisz a környezetvédelemmel kapcsolatban az egyéni cselekvések és az egyéni felelősségvállalás fontosságában. Ennek megfelelően különböző környezettudatos cselekvési for-

⁵¹ $P < 0,001$

⁵² Forrás:

https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatossag_szorongas_klimavaltozas_index_es_kerdoiv_zavec_z_kozvelemeny-kutatas/ (Letöltve: 2020.09.14.)

mák terjedtek el, melyekre nagy hatással volt az infrastrukturális fejlődés mellett az egyének attitűdváltozása is. A legnépszerűbb cselekvésnek a szelektív hulladékgyűjtés bizonyult (Schneider-Medgyesi, 2020). A 2020-as szegedi adatok alapján az egyéni felelősségérzet a fiataloknál és a középkorúaknál átlagol felüli értéket ért el (az átlag=6,41).

3. táblázat: Egyéni felelősség megítélése korcsoport szerint (átlag) Szeged 2020 (N=471)⁵³

Korcsoport	Elemszám	Átlag	Szórás
19 – 40 éves	156	6,88	2,306
41 – 60 éves	161	6,73	2,648
61 – 80 éves	154	5,72	2,921

A legfiatalabbak látják leginkább úgy, hogy nekik nagy felelősségük van a klímaváltozás csökkentésében, az idősebbek pedig a legkevésbé érzik magukat felelősnek, amit az átlag alatti értékük is alátámaszt (3. táblázat).

A felelősséggel kapcsolatosan felmerülhet a kérdés, hogy mivel tud az egyén a saját szintjén hozzájárulni az éghajlatváltozás csökkentéséhez? Mennyire jellemző a magyar társadalomra a klímatudatosság? Monostori és Hörich a környezettudatosságot vizsgálták a magyar társadalomban és megállapították, hogy a lakosság általánosságban támogató hozzáállást mutat a környezetvédelemmel (különösen a szelektív hulladékgyűjtéssel) szemben. Ennek ellenére bizonyos társadalmi csoportok cselekvési és fizetési hajlandósága rendkívül alacsonynak mondható (Monostori – Hörich, 2008 idézi Schneider – Medgyesi, 2020: 501).

A környezettudatos magatartás szintje 1993 óta jelentősen megnőtt és 2019-re megduplázódott azok aránya, akik mindig szétválogatják a hulladékot (Schneider-Medgyesi, 2020). 2002-ben a klímaváltozást még nem lehetett mindennapi beszédtemaként emlegetni, éppen ezért figyelemre méltó, hogy Szegeden az elért iskolai végzettség emelkedésével

⁵³ „Ön mennyire érzi úgy, hogy Önnek is van felelőssége a klímaváltozás csökkentésében?” A válaszadóknak egy 10 fokú skálán kellett értékelniük saját felelősségüket, ahol az 1-es jelentette, hogy egyáltalán nem érzi magát felelősnek, a 10-es pedig, hogy nagyon.

párhuzamosan növekszik a hajlandóság a szelektív hulladékgyűjtésre. (5. számú melléklet). A középkorúak különösen aktívnak mutatkoznak ezen a téren, ami összefüggésben állhat a saját háztartás vezetésének megnövekedett jelentőségű egyéni döntéseivel, melyek közé a hulladékgyűjtés módja is tartozik. A „pénzért vagy semmi esetre sem” válaszlehetőség aránya alacsony, viszont az alapfokú végzettséggel rendelkezők körében figyelhető meg a legmagasabb arány, és itt felülreprezentáltak az idősebbek. Ebből következtethetünk az idősebbek bejáratott működés módjára,⁵⁴ hiszen ez az eljárás 2002-ben még „forradalminak” számított, amitől esetlegesen félték, vagy bonyolultnak tarthatták az idősebb generációk. Feltételezhető az is, hogy az „összetettsége” miatt egyszerűen csak nem érdekelte őket, nem szándékoztak energiát fordítani a szelektív hulladékgyűjtésre. Szignifikáns összefüggés mutatható ki az szelektív hulladékgyűjtésre való hajlandóság és az iskolai végzettség között.⁵⁵

Miután megvizsgáltuk a szelektív hulladékgyűjtésre való hajlandóságot 2002-ben, 2009-ben a tényleges cselekedeteket figyelhetjük meg (6. számú melléklet). Feltehető a kérdés, hogy a környezettudatos életvitel alkalmas-e a környezeti terhek csökkentésére? A környezetvédelem ügye mellett elkötelezettek létszámának növekedése azonban irritálhatja a gazdasági és politikai szervezeteket, és ez az irritáció cselekvésre váltható és a változtatások alapját képezheti (Kollár, 2020).

2009-ben a szelektív hulladékgyűjtés elterjedtsége korcsoport és iskolai végzettség alapján is meghaladja a kétharmados arányt, összevonva kezelve az inkább igen és a teljes mértékben kategóriákat, de korántsem abban a mértékben, ahogy az a szándék szintjén megjelent 2002-ben. Az idősebb korosztályba tartozók 2020-ban nyilatkoztak legnagyobb arányban úgy, hogy szelektálják a hulladékot. Ellenben legkevésbé a fiatalokra jellemző ez a cselekvés, ami összefüggésben állhat egyrészt a posztadoleszcencia jelenségével, azaz felelősségvállalás kitolódásával, illetve, hogy a szülői háztartásban élve nem az ő kezükben van az ezt illető döntés. Másrészt feltételezhető, hogy a rohanó világ gyors ritmusa miatt, mely az idősebb generációkat nem ragadta magával, a fiatalok és a középkorúak alulreprezentáltak a szelektív

⁵⁴ Forrás: https://magyarnemzet.hu/belfold/karantinik-es-veszelyeztetett-veteranok-8193383/?fbclid=IwAR36vWQPIYDUrmOkEAwLprbv0ts7A_ThHaJnMgxw7B3IdHqLPuw_9u4kXuW (Letöltve: 2020.09.29.)

⁵⁵ $p=0,001$

hulladékgyűjtésnél. Megfigyelhető, hogy az iskolázottság emelkedésével nő az elkötelezettség a szelektív hulladékgyűjtés iránt. Megállapíthatjuk, hogy a szegedi lakosság többsége stabil, pozitív környezettudatos attitűddel rendelkezik. Ez összhangban van az országos adatokkal miszerint a magyar lakosság a konkrét egyéni cselekedetek hatásának fontosságát jobban elfogadják, ennek ellenére azonban a saját környezetvédelmi lehetőségeiket kevésbé tartják elérhetőnek (Schneider-Medgyesi, 2020). 2009-ben szignifikáns összefüggés tapasztalható a szelektív hulladékgyűjtés, a korcsoport és az iskolai végzettség tekintetében.⁵⁶ 2020-ban nincs szignifikáns összefüggés a két változó között.

A cselekvési hajlandóság mellett fontosnak tartottam megvizsgálni még a fizetési hajlandóságot, hiszen az anyagi lehetőségek erős korlátokat képeznek a cselekvési hajlandóság számára. A környezetvédelem fontosabb kérdés azokban az országokban, amelyekben hangsúlyosabbak a posztmateriális értékek és magasabb anyagi jólétet tudnak biztosítani. Egyéni szinten pedig a posztmateriálisabb értékrenddel rendelkezők számára jelentősebb kérdés, tehát vélhetően azok körében, akik stabil anyagi háttérrel rendelkeznek (Kollár, 2020). 2002-ben és 2020-ban is rákérdeztünk a szegedi lakosság bizonyos összegekről való lemondási hajlandóságára.

4. táblázat: Bizonyos összegekről való lemondási hajlandóság, Szeged2002 (N=1 255), Szeged2020 (N=517)

Életkori tercilisek	2002			Életkori tercilisek	2020		
	„Lemondana-e havi 5000 forintról a környezet megóvása érdekében?”				„Lemondana-e havi 8.000 forintról, ha ezt az összeget a környezetvé- delemre fordítanák?”		
	Igen	Talán	Nem		Igen	Talán	Nem
alsó (18-36 év)	12%	32%	56%	alsó (19-40 év)	25%	37%	38%
középső (37- 53 év)	11%	22%	67%	középső (41-60 év)	23%	38%	39%
felső (54 – 75 év)	6%	8%	86%	felső (61-80 év)	7%	20%	73%

⁵⁶ P<0,001 mindkét változó esetében

Mindkét évből a két nagyobb összeget vettem számításba, melyek nem azonosak, ugyanis ez utóbbi összeg az eltelt idő függvényében és a különböző társadalmi jelenségek hatására (pl. infláció) növekedett. Szegeden a vizsgált időszakban megfigyelhető a korcsoportok egymáshoz való közeledése, illetve a „nem” opciót választók arányának csökkenése minden korcsoportnál. Ennek ellenére azonban a legidősebb korcsoport esetében fedezhető fel a materialisták legnagyobb aránya, ők azok, akik a megélhetésükhöz elegendő fix jövedelemmel rendelkeznek és nem lennének képesek a nyugdíjuknál nagyobb bevételre szert tenni, amit esetleg a környezetvédelemre tudnának fordítani. Emellett azonban megduplázódott a fiatalok és középkorúak körében az igen válaszok aránya. Ebből következtethetünk arra, hogy az elmúlt időszakban érzékelhetővé vált a fenntartható fejlődés fontossága, amely segít egy élhetőbb jövőt biztosítani. 2002-ben kimutatható szignifikáns összefüggés a háztartás anyagi helyzete és a lemondási hajlandóság között.⁵⁷

Politikusok és klímaváltozás

Annak ellenére, hogy egyes politikusok szerint „senki sem tudja pontosan” vajon a klímaváltozás valódi-e?⁵⁸ Felmerülhet kérdésként, ami mindenki fejében megfordul, mégpedig az, hogy mi van akkor, ha már túlhangsúlyoztuk ezt a problémát és éppen emiatt nem foglalkozunk vele? Esetleg a politikusok túlzott izgatottsága a téma iránt vált ki az emberekből érdektelenséget? Nos, véleményem szerint egy ilyen globálisan jelentkező veszélyt, amely „kihalással” fenyeget mindenkit, nem lehet félvállról venni.

A posztmaterialis értékváltozások a politikai rendszerekre is nagy hatást gyakorolhatnak. Kiválthatnak egy – korábban már említett – irritációt, ami cselekvésre ösztönözheti a politikai szervezeteket (Kollár, 2020). A posztmaterializmus számára a környezetvédelem, sok más tényező mellett kiemelt értéként jelenik meg. Nőtték a politikai intézményekkel szemben támasztott elvárások, másrészt a posztmaterialisták a társadalom többségé-

⁵⁷ $p < 0,001$, 2020-ban nincs szignifikáns összefüggés a két változó között

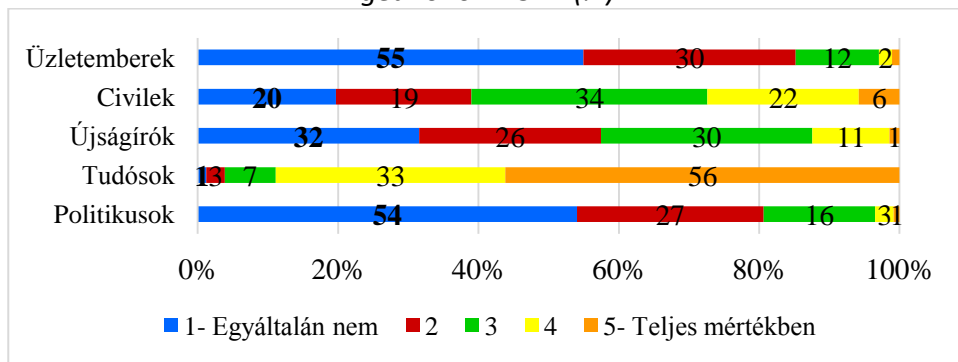
⁵⁸ <https://www.washingtonpost.com/news/energy-environment/wp/2016/12/11/trump-says-nobody-really-knows-if-climate-change-is-real/> (Letöltés: 2020.12.30.)

nél nagyobb érdeklődést mutatnak a közügyek iránt.⁵⁹ „Míg bizonyos, elkülönült környezetvédelmi kérdések mentén fellelhetőek különbségek a politikai táborok között, addig összességében megállapítható, hogy a környezeti problémák és a klímaváltozás kérdésében a legfőbb törésvonalak nem a politikai hovatartozás alapján alakulnak ki, hanem sokkal inkább alapvető, környezettel kapcsolatos értékek mentén” (Schneider-Medgyesi 2020: 520).

Az Index országos kutatása alapján azonban az a következtetés vonható le, hogy a politikusokkal szembeni bizalmatlanság ellenére éppen tőlük és a kormánytól várjuk a megoldást a klímakatasztrófa elkerülése érdekében.⁶⁰

Az European Social Survey országos eredményei szerint Magyarországon 2002-2012 időszakában különösen alacsony volt a közvetlenül a politikához, illetve a politikai alrendszer működéséhez köthető intézményekkel szembeni állampolgári bizalom. Szabó Andrea és Gerő Márton kutatásai alapján elmondható, hogy a tendenciák tovább folytatódtak 2012 után is, vagyis a magyar társadalom bizalmatlan a politikai intézményeivel és aktoraival szemben (Szabó-Gerő, 2015). Ezt az összefüggést figyelhetjük meg a 3. ábrán is, ahol figyelmünket a politikusok mellett az üzletemberekre is vessük.

3. ábra: Ha a klímaváltozásról van szó, kinek a véleményében hisz? Szeged2020 N=517 (%)



⁵⁹ Forrás:

https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_europa_tarsadalo_mtortenete/ch11s04.html (Letöltve: 2020.12.28.)

⁶⁰ Forrás:

https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatosag_szorongas_klimavaltozas_index_es_kerdoiv_zavec_z_kozvelemeny-kutatas/ (Letöltve: 2020.09.14.)

Az üzletembereket és a politikusokat tartják a legkevésbé megbízhatónak a klímaváltozás kérdésében. Ennél a válaszlehetőségnél mindkét esetben felülreprezentáltak a felsőfokú végzettséggel rendelkezők, valamint a fiatalok és a középkorúak. Az Index kutatásnál is hasonló eredmények születtek, azonban megmutatkozik egy ellentmondás is, ugyanis ők kíváncsiak voltak arra, hogy a magyar lakosság szerint kiknek kellene többet tenni a klímaváltozás ellen és a környezet védelme érdekében. Eszerint pedig az emberek a nagyvállalatoktól és a kormányoktól várják a legnagyobb aktivitást. Emellett a lakosság 80%-a egyetért azzal, hogy „a politikusoknak végre valóban cselekednie kellene a klímakatasztrófa elkerülése érdekében”. Tehát a politikusoknak lépniük kell, de nem hiszünk bennük!⁶¹

A szegediek több mint kétharmados arányban a legnagyobb bizalommal a tudósok iránt vannak, különösen a fiatalok és az iskolázottak figyelnek és hisznek a tudósok szavaiban. Fel kell hívni a figyelmet még a civilek megbízhatóságának magas arányára az írott sajtóhoz képest, ami véleményem szerint a sajtó szinte teljes átpolitizálódása miatt lehet így. Hiszen a politikai pártok igyekeztek befolyásuk alá helyezni a média napirendjeit, így a politikai napirendek témáira nagyobb eséllyel figyelhet fel a közvélemény. Ezen témák közvetítése tömegkommunikációs csatornákon keresztül történik részben a média, részben pedig a politikai szereplők által. A témaválasztás joga azonban ma is erősen függ attól, hogy a különböző politikai pártok, milyen kapcsolatot ápolnak egyes újságírókkal (Merkovity, 2018). Iskolai végzettség és korcsoport szerint az összefüggés szignifikáns a politikusokba vetett bizalomra nézve.⁶²

Annak ellenére, hogy a politikusoktól, a kormánytól és a nagyvállalatoktól várjuk a megoldást, úgy gondoljuk, hogy megbízhatatlan, hiteltelen információforrások a klímaváltozás témájában. A politika lassan bekebelezi a sajtót, ami így a politikai szereplők, pártok által fontosnak tartott nézeteket (témaköröket) közvetíti, a lakosság nagy része pedig ezeken a tömegmédiákon keresztül tájékozódik. Mindezzel összefüggésben a szegedi lakosság jelentős hányada úgy vélekedik, hogy a politikusok túl keveset foglalkoznak a környezetvédelemmel (7. számú melléklet). Megfigyelhető a válaszok hasonló aránya mind-

⁶¹ Forrás:

https://index.hu/techtud/2019/09/16/klimatudatossag_szorongas_klimavaltozas_index_es_kerdoiv_zavec_kozvelemeny-kutatas/ (Letöltve: 2020.09.14.)

⁶² P=0,001; P=0,035

két évben, mely arra enged következtetni, hogy a vizsgált időszakban a politikusok nem mutattak felfokozott érdeklődést a környezetvédelem iránt. Emellett a szegediek szilárd megítéléssel rendelkeznek a politikusokkal kapcsolatban klímaváltozás témájában. A fiatalok és középkorúak, akiknek a jövőben legtöbb időt kell eltöltenie a Földön, gondolják úgy legnagyobb arányban, hogy a politikusok környezetvédelemmel való foglalkozása – és ezzel együtt a tömegkommunikációs csatornákon való megjelenése – túl kevés a változtatóhoz. Iskolai végzettség alapján a „túl keveset” válaszlehetőségnél növekvő tendencia, és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők dominanciája figyelhető meg. Ez alapján következtethetünk arra is, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők véleményalkotás előtt több platformról tájékozódnak, úgy vizsgálnak meg bizonyos kérdéseket. Az adatok azt mutatják, hogy a lakosság nem érzi úgy, hogy túl sokat foglalkoznának a politikusok a klímaváltozás témájával. Ennek ellenére azonban láthattuk, hogy a veszélyérzetük nem csökkent, hanem nőtt az évek során. Mindkét évben kimutatható szignifikáns összefüggés korcsoport és iskolai végzettség alapján.⁶³

ÖSSZEGZÉS

A dolgozatom fő célja a klímaváltozással kapcsolatos attitűdök feltárása volt a szegedi lakosság körében. A kapott adatok összevetése az országos adatokkal, a politikusokkal és következtetések megfogalmazása a jövőre nézve.

A témával kapcsolatban felállított három hipotézisem közül kettő igazolódott be. A szociológiai kemény változók (életkor, iskolai végzettség, anyagi helyzet) valóban hatással vannak az éghajlatváltozással kapcsolatos attitűdökre. Az elemzés során arra a következtetésre jutottam, hogy a fiatalokat és középkorúakat, a felsőfokú végzettséggel rendelkezőket, valamint a biztos anyagi háttérrel rendelkezőket foglalkoztatja jobban a klímaváltozás kérdésköre. Emellett környezettudatosabb viselkedés is jellemző rájuk, hiszen számukra inkább adottak a lehetőségek. A környezetvédelem iránti érdeklődés, elköteleződés, a posztmaterális értékekhez sorolandó. Az értékeket azonban a szükségletek határozzák meg, ezért a klímafélelem növekedését megállapíthatjuk a kemény változókkal összhangban.

⁶³ 2009: $P < 0,001$, $P < 0,001$; 2020: $P = 0,019$, $P = 0,007$

A feltevésem, miszerint a politikusok felfokozott szerepvállalása kontraproduktív hatást ér el a klímaváltozással kapcsolatban, el kell vetnem. Hiszen a szegedi lakosság nagytöbbsége az ellenkező állásponton helyezkedik el, miszerint a politikusok túl keveset foglalkoznak a környezetvédelemmel, tehát nem lehet a felfokozott szerepvállalásuk kontraproduktív. Ebből adódik, hogy a klímaváltozás témája nem vált unalmassá, emellett megfigyelhető, hogy a vizsgált időszakban a klímafélelem sem csökkent, hanem nőtt. Az éghajlatváltozás iránt a zöld pártok politikusainak elkötelezettsége figyelhető meg, azonban a lakosság a probléma megoldását a politikai vezetéstől várja. Ezzel összhangban a politikai elit szerepvállalását és cselekvési hajlandóságát tartják viszonylag kevésnek.

A téma aktualitása vitathatatlan és fontosnak tartom, hogy minél több emberhez eljusson, milyen súlyos kihívással állunk szemben. Remélhetőleg azon kevés idő alatt, ami rendelkezésünkre áll, a népesség nem csak egy kis hányada fog tudomást szerezni a tényekről és tenni is valamit, hiszen csak együtt vagyunk képesek a változtatásra. Véleményem szerint az elkövetkezőkben egyre aktuálisabb téma lesz ez, hiszen az emberiség jövőjéről van szó! Remélhetőleg 2022-ben ismét hagyományos adatfelvétel keretein belül tudjuk majd megkérdezni a szegedi lakosságot a klímaváltozással kapcsolatos véleményükről és akkor újra el lehet végezni a longitudinális elemzést, naprakész, reprezentatív adatokon.

IRODALOMJEGYZÉK

- Beck, Ulrich (2008): *Világkockázat-társadalom. Az elveszett biztonság nyomában*. Belvedere Meridionale, Szeged.
- Bíró-Nagy András – Dobszai Dalma – Kadlót Tibor – König Annamária (2016): *Rendszer-váltás, demokrácia és a magyar társadalom*. Friedrich-Ebert-Stiftung, Budapest.
- Bogáromi Eszter – Hortay Olivér – Pillók Péter (2020): A klímaváltozás szerepe a magyar lakosság jövőtől való félelmében. *Replika* 114., 157–169.
- Fekete Mariann (2020): Globális gondolkodás és felelősségvállalás vs újnacionalizmus. A magyar fiatalok és a globális kompetenciák. *Kultúra és közösség*. IV. folyam XI. évfolyam 1. szám. 27–46.
- Flannery, Tim (2006): *Időjárás-csinálók*. Akkord Kiadó, Budapest.
- Formádi Katalin (2013): A klímaváltozás mint kockázat érzékelése és a megoldásával kapcsolatos attitűdök szakirodalmi vizsgálata. *Iskolakultúra* Évf. 23 szám 12. 49–58.

- Földvári Gábor – Szathmáry Eörs (2020): Klímaváltozás: nyilvánvaló és rejtett veszélyek
In: Szathmáry Eörs (szerk.): *Klimaváltozás és Magyarország*. 55-73. Osiris, Budapest
- Godrej, Dinyar (2004): *A klímaváltozás*. HVG Könyvek, Budapest.
- Kollár Dávid (2020): A környezetvédelem és a posztmaterializmus szelleme. *Replika* 114, 133–155.
- Kutzbach, E. John (1989): Historical perspectives: climatic changes throughout the millennia. In: *Global Change and our Common Future. Papers from a Forum* Washington D.C.: National Academy. 50–61.
- Lányi András (2013): Morális klímaváltozás. *Iskolakultúra* Évf. 23 szám 12. 40–48.
- Malm, Andreas: *Hamarosan túl késő lesz... –avagy a klímaváltozás árnyékában*, L'Harmattan, 2012 In: Trembeczki István (2013): Egy új történelmi korszak küszöbén. *Valóság* 56. évf. 12. sz. 1–9.
- Merkovity Norbert (2018): *A figyelemalapú politika a közösségi média korában. A politikai kommunikáció lehetséges értelmezése napjainkban*. Médiatudományi Intézet.
- Mika János: A globális klímaváltozásról. Egy meteorológus kutató szemszögéből. *Fizikai Szemle*, 2002/9. 258.o. In: Öllös Géza – Oláh József – Palkó György: Klímaváltozás múltja, jelene és jövője *Vízmű panoráma*, 2011. (19. évf.) 2. sz. 2-8.
- Öllös Géza (2009): Az üvegházhatás és az óceánok vízszintje. *Vízmű panoráma*, 2009. (17. évf.) 4. sz. 2-6. old. In: Öllös Géza – Oláh József – Palkó György: Klímaváltozás múltja, jelene és jövője *Vízmű panoráma*, 2011. (19. évf.) 2. sz. 2-8.
- Schneider Mihály – Medgyesi Márton: Környezettel és környezetvédelemmel kapcsolatos lakossági attitűdök változása Magyarországon In: *Társadalmi Riport 2020*, szerk.: Kolosi Tamás, Szelényi Iván, Tóth István György, 500-521. Budapest
- Sipos Anna Magdolna (2014): A könyvtár vagy internet helyett a könyvtár és internet. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*. Könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat, 2014. évf. 61 szám 6.
- Szakálné Kanó Izabella – Kazemi-Sánta Éva – Lengyel Imre (2018): A felsőfokú végzettségűek területi eloszlásának alakulása Magyarországon. In: Lengyel I. (szerk.): *Térségek növekedése és fejlődése*. JATEPress, Szeged. 174–196.
- Szathmáry Eörs (2020, szerk.): *Klimaváltozás és Magyarország*. Osiris, Budapest.
- Szirmai Viktória (2005): Globális klímaváltozás és a társadalmi biztonság. *Magyar Tudomány*, 2005/7 849.
- Szabó Andrea – Gerő Márton (2015): *Politikai tükör. Jelentés a magyar társadalom politikai gondolkodásmódjáról, politikai integráltságáról és részvételéről. Az Integrációs és dezintegrációs folyamatok a magyar társadalomban*. MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Budapest. 43–51.
- Vida Gábor (2020): Mennyire és mivel veszélyezteti az ember az őt éltető környezetet? In: Szathmáry Eörs (2020, szerk.): *Klimaváltozás és Magyarország*. Osiris, Budapest.

Online hivatkozások

Dippold Ádám: Jóval nagyobb teret kapnak a klímataxadók a médiában, mint a valódi tudósok <https://qubit.hu/2019/08/15/joval-nagyobb-teret-kapnak-a-klimataxadok-a-mediaban-mint-a-valodi-tudosok> (Letöltve: 2020.09.15.)

Greenpeace: Klímaválság vagy klímakatasztrófa? <https://www.greenpeace.org/hungary/blog/4580/klimavalsag-vagy-klimakatasztrofa/> (Letöltve: 2020.08.20.)

Haiman Éva: Karantinik és veszélyeztetett veteránok. Kutatók arról, hogy milyen generációs ellentétek és konszenzusok születhetnek a vírusjárvány nyomán https://magyarnemzet.hu/belfold/karantinik-es-veszelyeztetett-veteranok-8193383/?fbclid=IwAR36vWQPiyDUrmOkEAWLprbv0ts7A_ThHaJnMgxw7B3IdHqLPuw_9u4kXuW (Letöltve: 2020.09.29.)

Karanténszótár: íme 400 szó, ami összegzi az elmúlt hónapjainkat <https://magyarnemzet.hu/belfold/karantenszotar-ime-400-szo-ami-osszegzi-az-elmult-honapjainkat-8389851/> (Letöltve: 2020.09.29.)

Kulcsár László: A klímaváltozás társadalmi-gazdasági hatása. In: Társadalomtudományi gondolatok a harmadik évezred elején 7-13. <http://publicatio.nyme.hu/254/1/01KulcsarLaszlo.pdf> (Letöltve: 2020.09.13.)

Környezettudatosság. Pusztítások és megoldások <http://www.marketing-miskolc.hu/data/programs/8/17/kornyeztudatosság.pdf> (Letöltve: 2020.09.03.)

Pál Eszter (2016): Értékkutatások – a fiatalok számára fontos értékek. In: Egyesület a Marketing Oktatásért és Kutatásért (EMOK) XXII. Országos Konferencia. Hiteleség és értékorientáció a marketingben. Tanulmánykötet 451-459. https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/243426/FILE_UP_0_EMOK2016_-_Tanulm%C3%A1nyk%C3%B6tet.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Letöltve: 2020.11.17.)

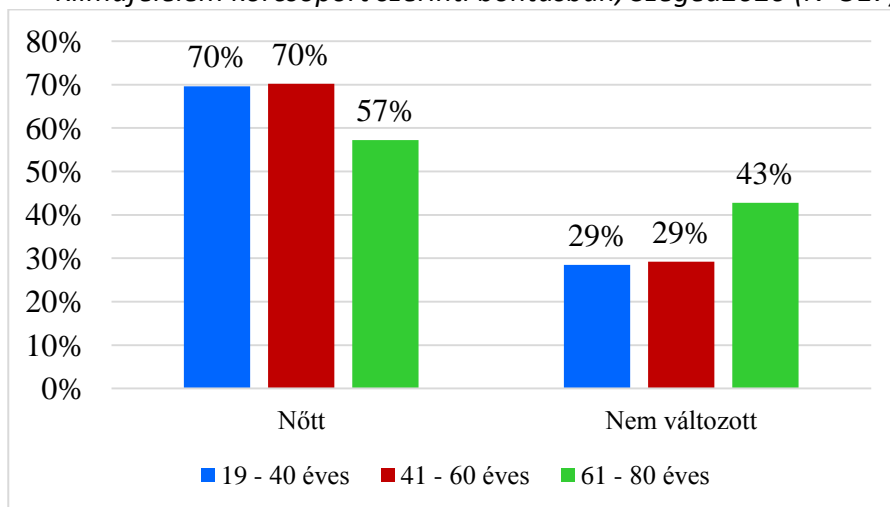
Tomka Béla (2009): Európa társadalomtörténete a 20. században https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/2011_0001_520_europa_tarsadalmotortenete/ch11s04.html (Letöltve: 2020.12.28.)

Változó értékek Magyarországon <https://www.forsense.hu/valtozo-ertekek-magyarorszagon/> (Letöltve: 2020.12.28.)

MELLÉKLETEK

1. Számú melléklet

Klímafélelem korcsoport szerinti bontásban, Szeged2020 (N=517)⁶⁴



⁶⁴ „Az elmúlt öt évben nőtt, csökkent vagy változatlan maradt a klímaváltozással kapcsolatos aggodalma?” (1-nőtt, 2-csökkent, 3-nem változott)

2. Számú melléklet

Klímaváltozás veszélyeinek megítélése, Szeged2009 (N=2 577)⁶⁵

„Ön szerint az időjárás változásai veszélyeztetik-e a Föld népességét?”

Életkori tercilisek	egyáltalán nem fog veszélyt jelenteni	hosszú távon ve- szélyt fog jelenteni	a közeljövő- ben veszélyt fog jelenteni	igen, már most is közvetlen veszélyt jelent
alsó (19-36)	5%	41%	24%	30%
középső (37-55)	4%	38%	22%	36%
felső (56-75)	3%	34%	27%	36%
Iskolai végzettség	egyáltalán nem fog veszélyt jelenteni	hosszú távon ve- szélyt fog jelenteni	a közeljövő- ben veszélyt fog jelenteni	igen, már most is közvetlen veszélyt jelent
alapfokú iskolai végzettség	2%	35%	28%	35%
középfokú iskolai végzettség	5%	37%	22%	36%
felsőfokú iskolai végzettség	3%	40%	27%	30%

⁶⁵ „Ön szerint az időjárás változásai veszélyeztetik-e a Föld népességét?” (1-egyáltalán nem fog veszélyt jelenteni, 2-hosszú távon fog veszélyt jelenteni 3-a közeljövőben veszélyt fog jelenteni, 4-igen, már most is közvetlen veszélyt jelent)

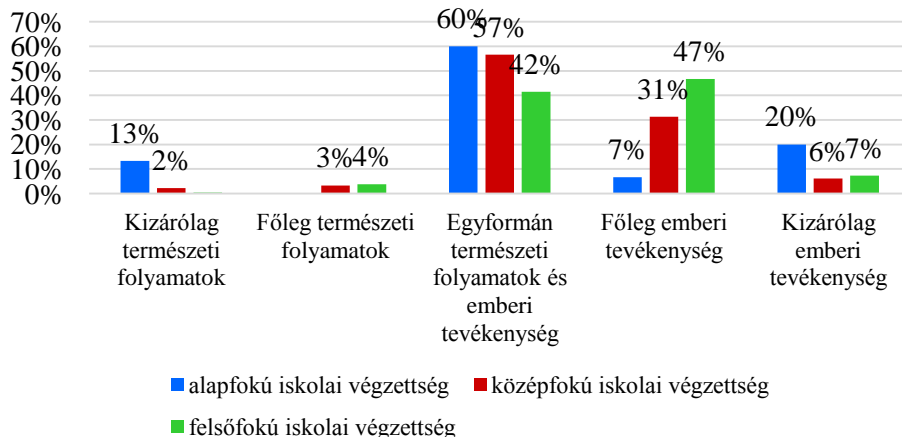
3. Számú melléklet

A megváltozott időjárás észlelése iskolai végzettség szerint, Szeged 2009 (N=2577), Szeged 2020 N=517⁶⁶

	2009		2020	
	nem	igen	(inkább) nem	(inkább) igen
max. 8 általános	13%	87%	7%	93%
szakmunkásképző	11%	89%	16%	84%
érettségi	15%	85%	7%	93%
diploma	16%	84%	6%	94%

4. Számú melléklet

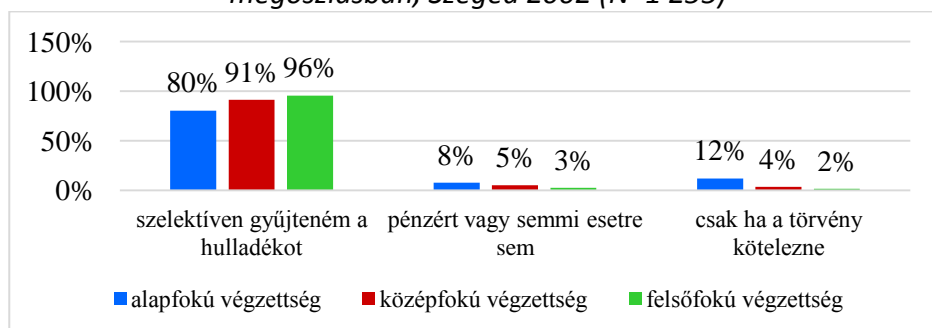
A klímaváltozás okának megítélése iskolai végzettség szerinti megoszlásban, Szeged 2020 (N=517)



⁶⁶ „Ön inkább egyetért, vagy inkább nem ért egyet azzal, hogy az elmúlt években megváltozott az időjárás, szokatlan időjárási folyamatokat tapasztalunk?” (0-(inkább) nem, 1-(inkább) igen)

5. Számú melléklet

Szelektív hulladékgyűjtésre való hajlandóság iskolai végzettség szerinti megoszlásban, Szeged 2002 (N=1 255)⁶⁷



6. Számú melléklet

Szelektív hulladékgyűjtés megoszlása, Szeged 2009 (N=2 577)⁶⁸

A környezet védelme érdekében - ha van rá lehetősége - szelektíven gyűjti a hulladékot.

Életkori tercilisek	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	teljes mértékben
19 - 36	15%	12%	29%	44%
37 - 55	12%	9%	22%	57%
56 - 75	15%	7%	17%	61%
Iskolai végzettség	egyáltalán nem	inkább nem	inkább igen	teljes mértékben
max. 8 általános	23%	8%	20%	49%
szakmunkásképző	17%	9%	21%	53%

⁶⁷ „Ha Szegeden lehetőség volna a szelektív hulladékgyűjtésre, akkor...” (1-szelektíven gyűjteném a hulladékot, 2-csak ha pénzt kapnék érte, 3-csak ha a törvény kötelezne, 4-semmi esetre sem). A kérdőívben szereplő négy eredeti kategóriából hármat hoztam létre összevonva a „semmi esetre sem” és a „csak ha pénzt kapnék érte”, mellyel létrejött a „pénzért, vagy semmi esetre sem” kategória.

⁶⁸ „Mennyire jellemzőek Önre az alábbiak? A környezet védelme érdekében - ha van rá lehetősége - szelektíven gyűjti a hulladékot.” (1-egyáltalán nem, 2-inkább nem, 3-inkább igen, 4-teljes mértékben)

érettségi	13%	10%	25%	52%
diploma	10%	9%	23%	58%

7. Számú melléklet

Politikusok szerepvállalásának megítélése kor és iskolai végzettség szerinti megoszlásban, Szeged 2009 (N=2 577), Szeged 2020 (N= 517)⁶⁹

2009

2020

Életkori tercilesek							
	túl keveset	annyit, amennyit kell	túl sokat		túl keveset	annyit, amennyit kell	túl sokat
alsó (19 - 36)	85%	14%	1%	alsó (19 - 40)	86%	11%	3%
középső (37 - 55)	82%	16%	2%	középső (41 - 60)	84%	13%	3%
felső (56 - 75)	74%	24%	2%	felső (61 - 80)	72%	23%	5%

Iskolai végzettség

	túl keveset	annyit, amennyit kell	túl sokat		túl keveset	annyit, amennyit kell	túl sokat
alapfokú iskolai végzettség	71%	26%	3%	alapfokú iskolai végzettség	60%	33%	7%
középfokú iskolai végzettség	80%	18%	1%	középfokú iskolai végzettség	73%	23%	4%
felsőfokú iskolai végzettség	84%	15%	2%	felsőfokú iskolai végzettség	85%	11%	4%

⁶⁹ „Ön szerint a politikusok mennyit foglalkoznak a környezetvédelemmel? Túl sokat? Túl keveset? Annyit amennyit kell?” (1-túl keveset, 2-annyit amennyit kell, 3-túl sokat)